

CONSIDERAȚII SOCIAL-ECONOMICE PRIVIND DEZVOLTAREA SATULUI PALTIN ÎN PRIMA JUMĂTATE A SEC. AL XIX-LEA

MIHAI MAZILU

În raport cu principalele așezări ale Țării Vrancei satul Paltin are o istorie relativ scurtă dar nu lipsită de interes pentru teoria socială.

Actuala comună Paltin, cu o configurație diferită în timp, cuprinde satele Carșochești-Corăbița, Ghebari, Morărești Păvălari, Prahuda, Spulber, Tojanii de Jos, Tojanii de Sus, Tapa, Țipău, Vîlcani, Paltin.

Cercetarea apariției și evoluției majorității așezărilor componente dezvăluie un numitor comun care constituie temeiul unor importante generalizări teoretice.

În esență, este vorba de procesul social al roirii satelor, proces studiat deopotrivă de istorici, sociologi, geografi.

Cu excepția Vilcanilor¹ și a Ghebeștilor², care se stabilesc în Vrancea la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, constituindu-se în cătune, ca embațicari pe moșia Nărujei, satele la care ne vom referi în continuare sînt exponente ale proprietății răzășești străvechi.

Într-o primă fază, cele mai recente așezări sînt menționate în documente în calitate de „cuturi” sau „cotune”, la intervale diferite de timp, începînd cu secolul al XIX-lea.

Cu privire la așezarea Paltin, prima mențiune se face într-un act din 1784 în care un localnic din Nerej semnează „ot Dealul Paltin”³.

Este o dovadă că locul prefigurează posibilitatea dezvoltării unui nou cătun al satului Nerej.

Autorii unui zăpis datat la 1814 sînt locuitori din „satul Nerej i cutul Palten”⁴.

În catagrafia din 1820 Paltinul figurează ca sat dependent, devenind de sine stătător într-o perioadă relativ scurtă, fapt confirmat de catagrafia din 1828⁵.

Creșterea animalelor, ocupație de bază a locuitorilor din zonă, motivează necesitatea întemeierii gospodăriilor acolo unde condițiile o permit, uneori chiar așezările temporare devenind așezări stabile prin transformarea structurilor componente.

1. Aurel V. Sava, *documente Putnene*, vol. I, Focșani, 1929, Nr. 86, p. 57.

2. Idem, p. XVIII.

3. Ibidem, p. XXIII.

4. Ibidem, Nr. 219, p. 178.

5. Ion Ionașcu, *Evoluția populației din Vrancea între anii 1774—1829 după date statistice inedite* în „Revista arhivelor”, Nr. 2/1965, p. 101.

Devenirea ulterioară a satului Paltin demonstrează un asemenea proces dar și faptul că numeroase gospodării s-au format de la început ca așezări stabile, în special în zona riverană, ele întreținând desigur și diferitele tipuri de așezări temporare.

În ansamblu, fenomenul este determinat de creșterea satului matcă precum și de nivelul relativ stagnant al tehnicilor agricole care nu permiteau exploatarea intensivă a terenurilor.

Pentru pălătineni, individualizarea satului semnifică faptul că „s-au deosebit cu birul de s-au numit sat”⁶, că numărul răzeșilor s-a înmulțit crescând astfel puterea economică a propriei lor așezări.

Teritoriul cuprins în hotarul distinct al noului sat este folosit în continuare, în comun, de fiecare în parte într-o măsură mai mică sau mai mare, după necesități, sub controlul obștei satești.

În același timp se păstrează și drepturile de exploatare a munților, respectiv Lapoșul de Jos și Furul, așezați pe banii birului, la „aruncătoare” din 1818⁷.

Din punct de vedere economic, situația este avantajoasă întrucât munții se află în apropiere de vatră, pe același trup de moșie.

Inițial, munții erau „așezați pe banii birului”; după cistigarea procesului cu Roznovanu, toate cheltuielile efectuate de Vrancea au fost recalculate pe fiecare sat pentru ca în funcție de acestea să se facă o nouă împărțire a munților.

Date despre mărimea și puterea economică a satului Paltin se desprind din analiza numărului birnicilor înregistrați după cum urmează 8 în 1820, 83 în 1828, 56 în 1829.

Extras din tabelul cu numărul birnicilor din Vrancea între anii
1774—1829⁸

SATELE	A N I I					
	1774	1803	1814	1820	1828	1829
Nerej	56	149	108	177	129	116
Paltin				8	83	56

Aceste cifre reflectă creșteri substanțiale, de 10 ori la un moment dat, în timp ce numărul birnicilor din Nerej descrește în aceeași perioadă de la 177 la 129 și 116, iar pe întreaga Vrancea, raportat la numărul satelor procesul se petrece în proporție de 50%.

Desigur că scăderile și creșterile atât de mari în acest răstimp extrem de scurt nu pot fi rezultatul unor procese strict naturale. Variabilele care puteau determina modificări în maniera de înregistrare a populației sau în structura ei, nu pot fi cunoscute în totalitate.

6. H. H Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmășe românești*, vol. I, Ed. Academiei R.P.R., 1958, p. 208.

7. Idem, p. 157.

8. Ion Ionașcu, op. cit., p. 101.

Cert este însă că ele puteau fi multiple iar valoarea datelor se impune în primul rând în măsura în care acestea exprimă anumite tendințe. Astfel, descreșterea numărului de birnici din Nerej se explică în parte prin creșterea rindurilor celor privilegiați din sat. De asemenea, apar categorii de persoane care, pentru prestarea diferitelor servicii sînt scutite de bir.

Există și cazuri în care unii locuitori, din anumite motive, se văd nevoiți să părăsească satul, dînd bir, cum se spune „cu fugiții”.

În raport cu stările sociale și economice din Paltin, unde locuitorii își împart izlazul abia în anul 1832, ei între ei, în părți egale⁹, procesul de diferențiere socială din sinul obștii nerejene se manifestă mult mai pregnant, accentuat fiind și de unele tendințe de acaparare individuală.

Ca mărime, Nerejul întrunește toate criteriile care-l situează între satele considerate ca fiind mari în Vrancea.

La recensămîntul din 1829 este înregistrat cu 171 de case și 693 de suflete iar Paltinul cu 72 de case și 286 de suflete, din acest punct de vedere situîndu-se sub valorile medii.

Extras din tabelul cu numărul familiilor satelor din Vrancea între anii 1774—1829¹⁰

SATELE	A N I I					
	1774	1820	1828	1829		
Nerej	68	177	132	Familii 162	Case 171	Suflete 693
Paltin		—	86	67	72	286

În lucrarea lui Ion Ionescu de la Brad, „Agricultura română din județul Putna”¹¹ satul Paltin apare ca făcînd o comună cu Prahuda¹², de 212 contribuitori.

În componența comunei mai intrau cătunele Ghebari, Vilcani, Fînațu, Borșari, Răduțari, Drăgani, Valea Rea.

Structurile tehnico-economice și sociale ale comunei Paltin erau subordonate modelului socio-economic natural-tradițional, generalizat pe toată Țara Vrancei.

Conservată în sistemul devălmășiei de ocol, economia tradițională s-a bucurat de o mare stabilitate, bazată fiind pe specializarea în crește-

9. Aurel V. Sava, op. cit., p. XXIX.

10. Ion Ionașcu, op. cit., p. 103.

11. Ion Ionescu, *Agricultura română din județul Putna*, București, 1869, p. 367.

12. Dintr-un act datat în 1836 reiese că satul Prahuda s-a format pe teritoriul Nărujei. Discuții asupra hotarelor se mai purtau încă în 1855, ieșirea din indiviziune fiind operată în cele din urmă în baza unor criteriilor care vizau cuantumul contribuției locuitorilor la „scoaterca Vrancei” la cîsla Vrancei, precum și la diferitele cheltuieli efectuate în comun. Vezi N. Iorga, *Brodnicii și românii*, p. 28.

rea vitelor, în formula¹³ „pășunea de vară la munte, fineața la deal, hectarul de păpușoi la șes¹³”.

Referindu-se la comuna Paltin, Ion Ionescu de la Brad precizează : „Amindouă satele, ... sînt dedate la creșterea vitelor mai mult decît la cultura plantelor. Mai toți locuitorii se duc la cîmpie de fac semănăturile lor. Și pe aici locuitorii nu șed iarna în sate ci la odaile¹⁴ din finețe unde țin vitele. Fiecare la fineața sa are o odaie. Obiceiul este de a ieși fiecare cu toată familia sa la cositul finului și de a aduce vitele și păsările¹⁵”.

Indiferent de tipul de sat¹⁶, generat de formele specifice ale reliefului din zonă, de coastă (Prahuda, Ghebari, Spulber Tojan), riveran, de terasă și coastă (Paltin), profilul economic este același. Tîrla și stîna, ca așezări temporare, urmăresc găsirea acelorăși condiții (de apă, vînt, soare, comunicații) pentru satisfacerea în primul rînd a cerințelor impuse de creșterea animalelor¹⁷.

Pădurea aflată în folosință generală, servea numai unor nevoi locale, cel mai adesea trebuințelor casnice după cum mărturisesc vrîncenii înșiși într-un act¹⁸ „... Iar codrii ce sînt mai cu apropiere pe lîngă satele arătate mai sus, au fost slobozi dintru vechime și neopriți satele ce sînt la mijloc(ul) Vrâncei despre lemnele trebuincioase de foc și ori de ce trebuință”.

Centralizînd datele referitoare la un număr de sate prin care Ion Ionescu de la Brad ilustrează modul de folosire a pămîntului a rezultat următorul tabel

SATUL	Contribuitori	Venit comunal	Supraf. Comun. (fălci)	Pădure	Țarină	Fînăț	Imaș	Grădini și livezi	Locuri libere Rîpe ponoare stînci
Nerej	239	11670 ¹⁹	1579	98	120	640	610	41	70
Paltin	212	3600	1339	267	58	287	538	31	157
Prahuda			744	91	44	190	265	14	140
Spulber	121	4500	709	36	33	176	175	12	277

Practicate fără întrerupere, aceste ocupații fac parte din formele străvechi de viață socială românească. În Țara Vrâncei o dovedesc atît documentele cit și numeroasele vestigii etnografice, unele, în mică măsură, mai făcînd și astăzi parte din structura vieții economice vrîncene.

13. Nicolae S. Dumitru, *Ponderea și implicațiile factorului natural geografic în optimizarea sistemului socio-economic al unei zone depresionare*. „Sociologia militans”, vol. 5, București, Ed. Științ. MCMLXXII, p. 126.

14. Termenul folosit în Vrâncea este de fapt cel de „lîrlă”.

15. Ion Ionescu, op. cit., p. 368.

16. N. Al. Rădulescu, *Vrâncea, geografie fizică și umană*. București, 1937, p. 120.

17. După tipologia folosită de N. Al. Rădulescu, idem, pag. 138.

18. Aurel V. Sava, op. cit., vol. II, pag. XVIII și XIX.

19. Cifra include și suma de 6000 lei realizată din vinderea porumbului de rezervă.

R é s u m é

Le présent ouvrage — enportant de l'analyse des documents et des informations directes et indirectes mises à la disposition par la littérature de spécialité nous donne quelques considérations sociales et économiques concernant l'apparitions et le développement d'un village de Vrancea historique dans la première moitié du XIX siècle.

La structure des occupations de la zone, l'évolution démographique du village de Nerej, la présence d'une agriculture extensive, sont les causes principales qui ont déclenché un processus social complexe qui a abouti à l'apparition d'un village nouveau : Paltin.

Les données fournies par les documents de l'époque mettent en évidence l'étendue et le pouvoir économique de Paltin, village qui se développe ensuite sur la trase des structures socio-économiques traditionnelles de Vrancea qui étaient au début de XIX e siècle, dans un lent processus de dissolution.